

KRONIKK & DEBATT

KRONIKK:

E-post:
kronikk@klassekampen.no
Maks 6000 teikn inkludert mellomrom. Legg ved portrettfoto.

Tollef Mjaugedal
tollefm@klassekampen.no
Kronikk- og debattredaktør

DEBATT:

E-post:
debatt@klassekampen.no
Innlegg over 3000 teikn kan bli korta ned. Legg ved portrettfoto.

Eivind Trædal
eivindt@klassekampen.no
Redaksjonssekretær

Klassekampen honorerer normalt ikkje innsendt stoff. Innsendaren si e-postadresse blir trykt med mindre innsendaren reserverer seg mot dette. For Klassekampen sine generelle vilkår for publisering, sjå www.klassekampen.no/KK/index.php/news/home/generelle_vilkaar

DEBATT

Den kommende utredningen av EØS-avtalen bør unngå feilene fra forrige runde.

En ny folkeavstemning?

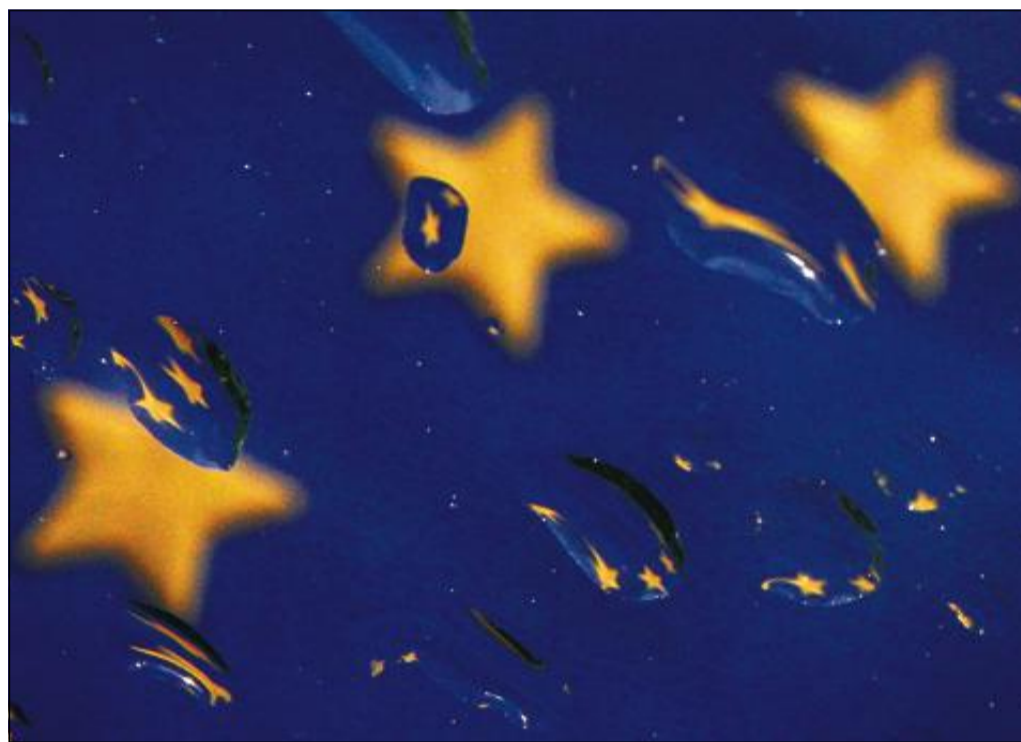
Gustav E. Karlsen
KRONIKK

Det er store forventninger knyttet til utvalget den rød-grønne regjeringen oppnevnte i januar 2010 for å foreta en gjennomgang av EØS-avtalen fra 1994. Utvalget skal levere sin sluttrapport høsten 2011. Med basis i utredninger avholdes det nå åpne møter rundt om i landet om konsekvenser av EØS-avtalen på ulike samfunnsområder. Jeg var til stede på ett av disse møtene i Trondheim 29. mars 2011. Tema var forskning og utdanning med utgangspunkt i rapporten «Den femte frihet: EU og norsk forskning og utdanning» skrevet av Åse Gornitzka og Meng-Hsuan Chao.

Om hensikten med møtene er å skape en offentlig debatt om virkninger av EØS-avtalen på ulike samfunnsområder som en demokratisk forankring av utredningsprosessen, svarer neppe møtene til sin hensikt. Til det er de for styrte og elitistiske med forberedte kommentarer fra samfunnsstopper som stort sett ikke forholder seg til rapporten. Det demokratiske alibi er at «folket» får slippe til med korte spørsmål og kommentarer i noen få minutter til sist.

Det er bred politisk enighet om nødvendigheten av en gjennomgang av EØS-avtalen, også innen EU. Fra EUs ministerrådsmøte 14. desember 2010 var dette en av konklusjonene. Utredningene skal danne grunnlag for debatt om EØS-avtalens framtid. Det er derfor viktig at utredningsprosessen inngir tillit og ender opp med et saklig sluttokument verdig «et forskingsbasert og bredt sammensatt utvalg». Den politiske behandlingen av EØS-avtalen på begynnelsen av 1990-tallet gjør dette særlig nødvendig.

Siden avtalen innebar suverenitetsavståelse, måtte den vedtas med 3/4 flertall i henhold til Grunnlovens § 93. Avtalen ble vedtatt med 130 mot 35 stemmer. En samlet gruppe fra SV og Sp stemte mot, og det var Kristelig

Folkepartis støtte til avtalen som førte til at den fikk tilstrekkelig stemmetall. Det ble imidlertid ikke avholdt rådgivende folkeavstemning om EØS-avtalen slik tilfellet var etter medlemskapsforhandlinger i 1972 og 1994. Avtalen fikk aldri den legitimitet som en folkeavstemning ville gitt. Arbeiderpartiet og Høyre stemte konsekvent mot forslag om rådgivende folkeavstemning. Seinst skjedde det i forkant av behandlingen i oktober 1992 da alle andre partier på Stortinget sto sammen om et forslag om folkeavstemning, til tross for ulikt syn på EØS-avtalen. Motsatt Norge gjennomførte Sveits folkeavstemning der folket sa nei.

«Folket få si sin mening om hvorvidt avtalen bør videreføres»

Europautredningen har fornuftig nok valgt en forskingsmessig tilnærming som innebærer at status og utvikling på viktige områder utredes. Tilsvarende skjedde i forkant av EØS-avtalen da Stortinget fra 1989 bevilget midler til utredninger om konsekvenser av EØS-avtalen. Forskere kunne i samarbeid med frivillige institusjoner søke daværende NORAS (Norges råd for anvendt samfunnsforskning) om forskningsmidler. Forskningsrådet sto for faglig vurdering av søknadene og tildeling av

midlene. Sammen med det daværende Lærerforbundet søkte jeg den gang midler til utredning om konsekvenser for utdanningsområdet. Resultatet ble boka «EU, EØS og utdanning» (1994) som førte til debatt om utdanning som et til da nokså upåaktet område innenfor EU.

Nå kan en lese at utvalget har valgt å «henvende seg til etablerte forskere på feltet» eller som møteleder Peter Arbo sa i Trondheim: at utvalget hadde «bestilt» utredningene. Det reiser flere spørsmål: Hvorfor har ikke utvalget utlyst disse midlene og tilhørende forskingsoppgaver med etterfølgende faglig vurdering? Hvilke kriteriene har

utvalget benyttet for utvalg av «etablerte forskere»?

I dette ligger ingen kritikk mot de forskingsmiljøer og enkeltforskere som er utvalgt. Rapporten om «Den femte frihet og kunnskapens Europa» er et faglig grundig arbeid, men det er slett ikke ukontroversielt. Det gjelder eksempelvis forståelsen av Bologna-prosessen og EUs rolle og sammenhengen mellom utdanning, forskning og økonomiske mål og prioritering innenfor EU. Hovedproblemet er imidlertid at rapporten egentlig

er en rapport om forskning og i noen grad høyere utdanning, mens all utdanning for øvrig så godt som ikke er med i det som omtales som «Kunnskapens Europa». Heller ikke noen av kommentatorene på møtet i Trondheim representerte utdanningsområdet med unntak av rektor Digernes NTNU (høyere utdanning og forskning). Det er problematisk. Hva vil utvalget gjøre med det? Utdanning er et stort og viktig samfunnsområde. Eksempelvis har Kunnskapsdepartementet nå ute på høring et nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for hele utdanningssektoren som i all hovedsak er en konsekvens av EUs kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring fra 2008. Verken nå eller da departementet innførte et kvalifikasjonsrammeverk for høyere utdanning i 2009, har det vært politisk debatt om kvalifikasjonsrammeverkene der det stilles spørsmål om hensikt, funksjon og følger.

UDEMOKRATISK:

Norges tilknytning til EU gjennom EØS-avtalen gjennomgås nå i Europautredningen. EØS-avtalens demokratiske underskudd er hovedproblemet, skriver Gustav E. Karlsen.

FOTO: AFP/SCANPIX

I følge avisreferater uttalte professor Erik Oddvar Eriksen fra Arena (Senter for Europaforskning) på møte i regi av Europautredningen 18. januar 2011 i Oslo at EØS-avtalen er en «demokratisk katastrofe». Jeg nøyer meg med å si at den trolig har medført suverenitetsavståelse og en avpolitisering. Det er eksempelvis demokratisk betenkelig når Stortinget behandler utdannings- og forskningssamarbeid innenfor EØS-avtalen med tilhørende milliardbevilgninger enstemmig og uten debatt. Samarbeidet legger premiss for nasjonale reformer med fare for at viktige utdanningspolitiske spørsmål omformes til byråkratisk og teknisk tilpasning.

Det er svært viktig at prosessen og den kommende utredning om EØS-avtalen oppfattes som åpen og saklig. EØS-avtalen er med sitt demokratiske underskudd et hovedproblem. Ikke minst nå etter at AP landsmøtet gikk inn for veto mot EUs postdirektiv, er tiden er inne for å reise en debatt om en ny debatt om EØS-avtalen. Folket bør en folkeavstemning få si sin mening om avtalen bør videreføres og i hvilken form, eller om det bør sies opp med påfølgende forhandlinger om en bilateral handelsavtale med EU. Jeg forventer at dette er spørsmål som vil bli vurdert i Europautredningens sluttrapport.

Gustav E. Karlsen,
Professor Høgskolen i Sør-Trøndelag
tollefm@klassekampen.no